08/02/2023

Κοπή βασιλόπιτας στο Τμήμα Θεολογίας του Πανεπιστημίου Λευκωσίας

/ Παιδεία και Πολιτισμός

Αφιερωμένη στη μεγάλη εορτή των Τριών Ιεραρχών και μεγάλων οικουμενικών Διδασκάλων, Βασιλείου του Μεγάλου, Γρηγορίου του Θεολόγου και Ιωάννου του Χρυσοστόμου, τους προστάτες της Παιδείας και των Ελληνικών Γραμμάτων, ήταν η φετινή εκδήλωση, για την κοπή της βασιλόπιτας, του Τμήματος Θεολογίας του Πανεπιστημίου Λευκωσίας.

Στην εκδήλωση, που έγινε στο αμφιθέατρο **Grey** του **Πανεπιστημίου**, εκτός από τους φοιτητές του **Μεταπτυχιακού και Διδακτορικού Προγράμματος του Τμήματος Θεολογίας**, παρευρέθηκαν ο έχων υπό την υψηλή επιστασία του το Τμήμα, **Πανιερώτατος Μητροπολίτης Κύκκου και Τηλλυρίας Νικηφόρος**, ο οποίος ευλόγησε και τη βασιλόπιτα, οι **Μητροπολίτες Ναϊρόμπι Μακάριος, Λεμεσού Αθανάσιος και Βόστρων Τιμόθεος, ο Αρχιεπίσκοπος των Αρμενίων στην Κύπρο Τογραματζιάν Χορέν Αρσάκ, οι καθηγητές του Τμήματος Νίκος Νικολαΐδης, Νίκος Ολυμπίου, Αθανάσιος Καραθανάσης και Ιωάννης Κογκούλης**, καθώς και ο υπεύθυνος του Κέντρου Μάθησης του Τμήματος Θεολογίας στη Λεμεσό, **Αρχιμανδρίτης Φιλόθεος Μαχαιριώτης** και ο **Νίκος Γκουράρος, Διευθυντής Ανάπτυξης του Ινστιτούτου Άγιος Μάξιμος ο Γραικός**.

Η εκδήλωση άνοιξε με τον χαιρετισμό του **Προέδρου του Τμήματος Θεολογίας, Καθηγητή Χρήστου Οικονόμου**, ο οποίος αναφέρθηκε στη σημασία της εορτής των **Τριών Ιεραρχών** και επεσήμανε, ακολούθως, ότι *«η παιδεία είναι βασική αρχή στη ζωή του ανθρώπου και ο συνεορτασμός των Τριών Μεγάλων Ιεραρχών είναι σταθμός για τα θεολογικά, αλλά και κλασικά γράμματα»*.

Ο **κ. Οικονόμου** έκανε λόγο για τις πλούσιες κλασσικές και θεολογικές σπουδές των **Τριών Ιεραρχών** και υπογράμμισε ότι *«το σημαντικότερο είναι ότι τα έργα τους αποτελούν σταθμό στην Ελληνική Πατρολογία, αλλά συγχρόνως το εκκλησιαστικό ήθος και ιδιαίτερα ο κλήρος και ο λαός, ως συνείδηση της Εκκλησίας, αποτελούσαν τη δύναμή τους για να δραστηριοποιηθούν και να επιτελέσουν το τεράστιο πνευματικό και φιλανθρωπικό τους έργο»*.

Αμέσως μετά την ευλογία και κοπή της βασιλόπιτας ο **Κύκκου Νικηφόρος** αναφερόμενος στη νέα χρονιά εξέφρασε τις ευχές του προς όλους, ευχόμενος *«ο θείος μας λυτρωτής, ο Κύριος ημών Ιησούς Χριστός, που είναι το φως το αληθινό, να διανοίξει τους οφθαλμούς της διανοίας σας και να σας γεμίσει με φως, με σύνεση, με έμπνευση, γενικά να φωτίζει τον δρόμο της ζωής σας.*

Μόνο έτσι ο λόγος του Θεού, που εσείς ως θεολόγοι, μεταπτυχιακοί και διδάκτορες, θα σπέρνετε στο μυστικό χωράφι της Εκκλησίας, θα είναι λόγος καρποφόρος και όχι λόγος άκαρπος. Μόνο έτσι θα μπορέσετε να μιμηθείτε και τους εορταζομένους σήμερον τρείς μεγίστους φωστήρας της Οικουμένης, τους Τρείς Ιεράρχες μας.

Θα ήτο όμως παράληψη αν δεν ευχόμουν το νέο έτος να είναι και για την μαρτυρική μας πατρίδα, που για 49 σχεδόν τώρα χρόνια βρίσκεται σταυρωμένη πάνω σε σταυρό άφατης οδύνης, εξ αιτίας της τουρκικής κακουργίας του 1974, να μην ευχηθώ, λέγω, να είναι έτος λυτρώσεως από τα δεινά της. Και ακόμη να ευχηθώ το νέο έτος να είναι έτος ειρήνης, δικαιοσύνης και ελευθερίας όλων των λαών και δη των μικρών λαών, όπως είναι και ο δικός μας, που καταδυναστεύονται με διάφορες προφάσεις από τους μεγάλους της γης. Χρόνια πολλά σε όλους και εύχομαι και πάλιν σε όλους μαζί και στον καθένα ξεχωριστά υγεία, μακροζωία και πάσαν παρά Θεού ευλογία», πρόσθεσε.

Στη συνέχεια, τον λόγο έλαβε ο **Πανιερώτατος Μητροπολίτης Λεμεσού Αθανάσιος**, ο οποίος, στον σύντομο χαιρετισμό του, τόνισε ότι *«δεν έχω να προσθέσω τίποτε σ' αυτά, που είπε ο Άγιος Κύκκου, παρά μόνο την ευγνωμοσύνη μου και τις ευχαριστίες μου στον Άγιο Κύκκου, που έθεσε υπό την αιγίδα του αυτό το Τμήμα των Μεταπτυχιακών Σπουδών του Πανεπιστημίου της Λευκωσίας, που επωφεληθήκαμε και εμείς στη Λεμεσό και έχουμε την καλή συνεργασία. Πράγματι είμαστε ευγνώμονες διότι έδωσε μια μεγάλη ώθηση στα θεολογικά γράμματα αυτό το Τμήμα του Πανεπιστημίου της Λευκωσίας. Ευχαριστούμε πάρα πολύ, ευχόμαστε κάθε επιτυχία και καλή χρονιά»*.

Τον πανηγυρικό της ημέρας, με θέμα: **«Επίκαιρες απόψεις των Τριών Ιεραρχών για τη σύγχρονη κοινωνία»**, εκφώνησε ο **Καθηγητής του Τμήματος Θεολογίας κ. Αθανάσιος Καραθανάσης**, ο οποίος, με τον γλαφυρό του λόγο, προσέφερε στους ακροατές του μια εξαιρετική ξενάγηση γύρω από την πνευματική και κοινωνική προσφορά των **Τριών Ιεραρχών**.

Ο **κ. Καραθανάσης** αφού αναφέρθηκε στη θέσπιση, από τον αυτοκράτορα **Αλέξιο Κομνηνό**, περί το 1070, της εορτής των **Τριών Ιεραρχών** ως εορτή των Γραμμάτων και της Εκπαιδεύσεως, προέβη, ακολούθως, σε μια ιστορική αναδρομή της καθιερώσεως του κοινού αυτού εορτασμού.

Ο ελλογιμώτατος Καθηγητής υπογράμμισε ότι *«οι Τρεις Ιεράρχες πέτυχαν στην πιο κρίσιμη καμπή του ανατολικού τμήματος της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας τη σύνθεση των δύο ουσιωδών συστατικών: τον Χριστιανισμό και το κλασσικό πνεύμα, θέτοντας, με ένα λόγο, τους αρχαίους σοφούς στην υπηρεσία του Χριστιανισμού και μεταβάλλοντας την πολιτεία σε Βυζαντινό Κράτος.*

Οι Τρεις Ιεράρχες κατενόησαν τη σημασία του αρχαίου ελληνικού πνεύματος και το έθεσαν στην υπηρεσία του Χριστιανισμού», πρόσθεσε, για να επισημάνει ότι: *«Αυτοί έδειξαν στην παγκόσμια διανόηση ότι η θρησκεία είναι ευρύτερη από τη φιλοσοφία, γιατί εκφράζει τον άνθρωπο και την ψυχή του στην ολότητά του και όχι μόνον στη διάνοια.*

Είναι σημαντικό ότι οι Τρεις Ιεράρχες ασχολήθησαν και με τα κοινωνικά προβλήματα της εποχής τους, που εξακολουθούν, μετά από τόσους αιώνες, να είναι και προβλήματα των δικών μας καιρών», σημείωσε ο Καθηγητής και παρουσίασε, ακολούθως, στους ακροατές του, ορισμένες σκέψεις και παρεμβάσεις των **Τριών Ιεραρχών** στην κοινωνία τους, όπως, αυτές εξάγονται μέσα από τα κείμενά τους.

Ξεχωριστή θέση, στον μεστό λόγο του **κ. Καραθανάση**, είχε και η κατάδειξη της επικαιρότητας των απόψεων των **Τριών Ιεραρχών** και για την σημερινή κοινωνία, αφού, όπως σημείωσε, *«δεν έμειναν μακριά από τα σύγχρονά τους προβλήματα, αλλά αντιθέτως, έκαμαν σημαντικές παρεμβάσεις στην κοινωνία τους και στα προβλήματα του καιρού τους, που είναι και του δικού μας καιρού. Το ενδιαφέρον τους δεν ήταν θεωρητικό»*

, τόνισε, για να επισημάνει ότι *«αυτή την οργανωμένη κοινωνική πρόνοια δίδαξε και παρέδωσε στα σύγχρονα πολιτισμένα κράτη, μέσω της πολιτειακής καλύψεως, ο Χριστιανισμός και η Βυζαντινή ελληνική αυτοκρατορία μας»*.

Κατακλείοντας, υπογράμμισε ότι *«οι Τρεις Ιεράρχες συνιστούσαν τη μετοχή μας στις κοινές υποθέσεις και ήσαν κατά της αποχής και της αδιαφορίας από αυτές»* και επεσήμανε εμφαντικά ότι είναι καιρός *«να σκεφθούμε τον λόγο τους ως πρόταση ζωής και αυτές τις αξίες, που αυτοί δίδαξαν και έδειξαν με το έργο τους»* .

Στο τέλος της εκδηλώσεως πραγματοποιήθηκε η διανομή της βασιλόπιττας και προσφέρθηκε προς όλους πλούσιο κέρασμα, προσφορά της **Ιεράς Μονής Κύκκου**.

(Λουκάς Α. Παναγιώτου)

Αναλυτικά ολόκληρη η ομιλία του Αθανάσιου Ε. Καραθανάση, Ομότιμου Καθηγητή ΑΠΘ και Καθηγητή στο Τμήμα Θεολογίας Πανεπιστημίου Λευκωσίας:

ΕΠΙΚΑΙΡΕΣ ΑΠΟΨΕΙΣ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΙΕΡΑΡΧΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Εορτάζουμε σήμερα την μνήμη των Τριών Ιεραρχών, εορτή πολύ παλαιά, και που εορτάζουν Ελληνισμός και Ορθοδοξία πάνω από δέκα αιώνες, από τότε δηλαδή που ο σεπτός αυτοκράτωρ Αλέξιος Κομνηνός την θέσπισε, περί το 1070, ως εορτή των Γραμμάτων και της Εκπαιδεύσεως. Ο κοινός εορτασμός έχει και το μικρό ιστορικό του, αφού οι Έλληνες ήριζαν ποίος εκ των τριών είναι ο πιο δημοφιλής. Εορτάζονταν στις εκκλησίες της μεσαιωνικής ελληνικής αυτοκρατορίας ως το 1453, οπότε, μετά την άλωση και την αιχμαλωσία του Γένους και της Μ. Εκκλησίας, έπαυσε ο εορτασμός τους. Λίγα χρόνια μετά την δημιουργία του νεοελληνικού κράτους, το 1842, η Κυβέρνηση επανέφερε τον εορτασμό αυτόν, όπως παλαιά: εορτασμός μνήμης, αλλά και των Γραμμάτων και της Εκπαιδεύσεως.

Πρόκειται, πράγματι, για μιαν εορτή εθνική και θρησκευτική. Εθνική γιατί οι Τρεις Ιεράρχες πέτυχαν στην πιο κρίσιμη καμπή του ανατολικού τμήματος της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας την σύνθεση των δύο ουσιωδών συστατικών: τον Χριστιανισμό και το κλασσικό πνεύμα, θέτοντας, με ένα λόγο, τους αρχαίους σοφούς στην υπηρεσία του Χριστιανισμού και μεταβάλλοντας την πολιτεία σε Βυζαντινό Κράτος. Και αυτό σε μιαν εποχή, όπου μόλις είχε δημιουργηθεί το νέο κράτος, στο οποίο υπήρχαν ισχυρές δυνάμεις που επιθυμούσαν την συνέχιση της παλαιάς θρησκείας, της ειδωλολατρείας, υπενθυμίζουμε επί του προκειμένου, τον σοφό, αλλά ουτοπιστή αυτοκράτορα Ιουλιανό, σύγχρονο των Μ. Βασιλείου και Γρηγορίου του Θεολόγου, που επεδίωξε την αναβίωση της θρησκείας αυτής.

Οι Τρεις Ιεράρχες κατενόησαν την σημασία του αρχαίου ελληνικού πνεύματος και το έθεσαν στην υπηρεσία του Χριστιανισμού. Σε όλα τα έργα τους υπάρχουν αναφορές στην κλασσική παιδεία, την οποία άλλοτε σχολιάζουν και κατακρίνουν απορρίπτοντες θέσεις, όπως είναι λόγου χάρη η απόρριψη των θέσεων των αρχαίων Ελλήνων για την εργασία, την γυναίκα, τον πλούτο και άλλοτε την αποδέχονται. Αυτοί έδειξαν στην παγκόσμια διανόηση ότι η θρησκεία είναι ευρύτερη από την φιλοσοφία, γιατί εκφράζει τον άνθρωπο και την ψυχή του στην ολότητά του και όχι μόνον στην διάνοια. Αυτοί επεσήμαναν την έννοια του Προσώπου, το Πρόσωπο της απόλυτης ελευθερίας, το Πρόσωπο ως άσκηση αγάπης και ελευθερίας και της ελευθερίας ως αγάπη. Οι Τρεις Ιεράρχες επεξεργάσθησαν την ιδιοσυστασία του ελληνοχριστιανικού πνεύματος, διότι η ιστορική πορεία του Γένους έδειξε ότι αν η ελληνική παιδεία παρέμενε αποκλειστικώς στον αρχαίο κόσμο θα χανόταν, αν, όμως, συμβίωνε με τον Χριστιανισμό, που προέβαλε ως

νέος δυναμικός παράγοντας της Ιστορίας, θα μεγαλουργούσε και θα έμενε στους αιώνες. Στην ιδεολογική θύελλα των καιρών τους οι Πατέρες αγωνίσθησαν κατά του εξελληνισμού του Χριστιανισμού, αγωνίσθησαν να εισρεύσουν τα καλά και πολύτιμα του αρχαίου ελληνικού πνεύματος στον Χριστιανισμό: με ένα λόγο το εκχριστιάνισαν. Γι' αυτό και ο σοφός Ρώσος Φλωρόφσκυ διεκήρυξε ότι ο Ελληνισμός έχει αποκτήσει τον αιώνιο χαρακτήρα του, έχει ενσωματωθεί στην σάρκα του και έχει γίνει αιώνια κατηγορία της χριστιανικής υπάρξεως.

Είναι σημαντικό ότι οι Τρεις Ιεράρχες ασχολήθησαν και με τα κοινωνικά προβλήματα της εποχής τους, που εξακολουθούν, μετά από τόσους αιώνες, να είναι και προβλήματα των δικών μας καιρών. Θα εξετάσουμε, στην συνέχεια, ορισμένες σκέψεις τους και παρεμβάσεις στην κοινωνία τους, όπως, αυτές εξάγονται από τα κείμενά τους. Κατ' αυτούς, απαραίτητη προϋπόθεση για μιαν υγιή κοινωνία είναι η αγάπη, που δηλώνει την δική μας ζωντανή ύπαρξη. Στην αγάπη, άλλωστε, στήριξε ο Χριστιανισμός το ριζοσπαστικό έργο του, αφού *ο Θεός αγάπη εστί*, κατά το Ευαγγέλιο, και κατά τον Μάξιμο Ομολογήτη *ο Θεός δι' υπερβολήν της ερωτικής αγαθότητος έξω αυτού γίνεται.* Ο Μ. Βασίλειος δηλώνει ότι η αγάπη γεννιέται ταυτόχρονα με την ύπαρξή μας και ύστερα έχει πολλές αφορμές να εκδηλωθεί ως αγάπη για τους άλλους. Η αγάπη δεν διδάσκεται, ως ευρισκομένη μες την ίδια την υπόστασή μας: αγάπη για τους συγγενείς, τους φίλους, τους πλησίον μας.

Η κοινωνία της εποχής τους, αλλά και η δική μας, είχε ανάγκη από την ελπίδα. Ο Γρηγόριος ο Θεολόγος στα *Έπη Ηθικά* λέγει ότι ο άνθρωπος πορεύεται πέρα από την πραγματικότητα και δοκιμάζει, βιώνοντάς την, την επέκεινα πραγματικότητα, μολονότι ζει στον φθαρτό και μάταιο αυτόν κόσμο, διότι ζει την παρουσία του Θεού. Για τούτο και η ελπίδα αποτελεί μιαν από τις βασικότερες χριστιανικές αρετές, γι' αυτό εμείς οι Χριστιανοί είμεθα οι άνθρωποι της ελπίδας. Η αγάπη και η ελπίδα μπορούν να πορευθούν μαζί και με ρυθμό δικό τους. Ο Άγιος Γρηγόριος Νύσσης γράφει ότι η αγάπη έχει τάξη: πρώτον να αγαπούμε τον Θεό, ύστερα τον πλησίον μας ως τον εαυτό μας, την γυναίκα, όπως ο Χριστός ηγάπησε την Εκκλησία. Η αγάπη και η ελπίδα συνδέονται και με την ειρήνη, αφού συνθέτουν μία αγαπητική συνδιάθεση, αφού η ειρήνη ενώνει τα πολλά σε ένα.

Η διαχείριση των κοινών, ο χαρακτήρας των αρχόντων απασχόλησαν, επίσης, τους Τρεις Ιεράρχες. Έτσι, σε πολλές επιστολές τους αναφέρονται στην αγωνία τους για την καλή διαχείριση των κοινών από τους υπεύθυνους άρχοντες. Ο Μ. Βασίλειος εξοργίσθηκε όταν ο φαύλος διοικητής της Καισαρείας διόρισε τετραετή παίδα στην τοπική Βουλή της Καισαρείας, ως σύμβουλο, και παρενέβη για την αποπομπή του. Την ίδια παρέμβαση εξεδήλωσε, όταν για μικροκομματικούς λόγους είχε διαιρεθεί η επαρχία της Καππαδοκίας και σύντομα επανέφερε τους συμπατριώτες του στην ποθητή ομόνοια, αφού επείσθησαν ότι η διαίρεση αυτή θα

ήταν προς βλάβη των συμφερόντων τους. Από τις 360 σωζόμενες επιστολές του Μ. Βασιλείου ένα μεγάλο μέρος καλύπτουν αυτές που εστάλησαν σε πολιτικά και στρατιωτικά πρόσωπα της εποχής του με νουθεσίες, εκκλήσεις και κάθε είδους παρεμβάσεις σε θέματα που αφορούσαν την χρηστή άσκηση της εξουσίας.

Ο Μ. Βασίλειος κατεδίκαζε τους πολέμους, αλλά τους δικαιολογούσε, εφόσον αυτοί εξασφάλιζαν την ζωή, την τιμή, τα αγαθά από άρπαγες επιδρομείς. Ο κάθε πολίτης που πολεμά πρέπει να γνωρίζει, κατά τον Μ. Βασίλειο, ότι πολεμά υπερασπιζόμενος τον λαό του και, ως εκ τούτου, καθίσταται ευεργέτης του. Το καθήκον αυτό του πολίτη έναντι της πατρίδος πρέπει να το χαρακτηρίζει αγωνιστική διάθεση και να εμπνέει τον φόβο στους εχθρούς. Ο ίδιος σε επιστολή του *Τω Στρατιώτη* θεωρεί τον στρατιώτη ευεργέτη του λαού, ενώ ο Γρηγόριος ο Θεολόγος και ο Ιωάννης ο Χρυσόστομος θεωρούν τους στρατιωτικούς λαϊκούς αγωνιστές και τους χαρακτηρίζουν μυρίων *ηλίων λαμπροτέρους και των μεγάλων φωστήρων φαεινοτέρους*. Αλλού, πάλιν, συνιστούν ως απαραίτητη την συνεργασία των στρατιωτικών διοικητών με τους ποιμενάρχες. Ο Μ. Βασίλειος θεωρούσε, εξάλλου, τον στρατιωτικό τρόπο βιωτής υπόδειγμα του χριστιανικού. Με ένα λόγο, η Εκκλησία μας τιμά από τότε τον στρατό για τον οποίο και εύχεται *υπέρ του φιλοχρίστου ημών στρατού*.

Η εργασία απασχόλησε τους Τρεις Ιεράρχες. Είναι γνωστή η θέση των αρχαίων Ελλήνων για την εργασία, που την θεωρούσαν αρνητική και εξευτελιστική για τον άνθρωπο και αρμόζουσα μόνον στους είλωτες και βαναύσους και δούλους. Κατά την αρχαία ελληνική σκέψη ο ελεύθερος άνθρωπος πρέπει να ασχολείται μόνον με την πνευματική εργασία. Ο. Μ. Βασίλειος, όμως, λέγει ότι ο άνθρωπος είναι ενότητα σώματος και ψυχής ως εκ Θεού δημιουργηθείς. Επομένως, η σωματική εργασία δεν είναι εξευτελιστική ούτε ανάξια για τον άνθρωπο. Η εργασία είναι θεία κλήση και θείο έργο, γι’ αυτό δεν έχει καμμία σημασία τι είδους εργασία κάμνουμε, αφού αυτή είναι ευλογημένη από τον Θεό και γίνεται προς δόξαν Θεού. Είναι, επίσης, σημαντικό να πούμε, όσον και αν σήμερα αυτό είναι αυτονόητο, ότι ο Μ. Βασίλειος αρνείται την δουλεία είτε σωματική είναι αυτή είτε πνευματική, γιατί κανείς ούτε γεννιέται ούτε από την φύση του είναι δούλος *Παρά μεν τοις ανθρώποις, τη φύσει δούλος ουδείς*. Είναι, εξάλλου, πολύ χαρακτηριστικό το σχόλιό του ότι οι άνθρωποι οδηγούνται πολλές φορές στην δουλεία εξαιτίας πολιτικών και κοινωνικών συγχύσεων.

Ο Μ. Βασίλειος βρισκόταν κοντά στους εργαζομένους. Αναφέρουμε εδώ, δείγματος χάρη, το περιστατικό της απεργίας μεταλλορύχων του όρους Ταύρου της Καππαδοκίας, που ζητούσαν μείωση της βαριάς φορολογίας. Όταν τον επισκέφθησαν οι απεργοί και του εξέθεσαν τα προβλήματά τους, ο Ιεράρχης παρενέβη αμέσως στους άρχοντες και πέτυχε ικανοποίηση των αιτημάτων τους. Ο Μ. Βασίλειος απέστειλε αμέσως επιστολή στον ύπαρχο Μόδεστο, όπου του εξηγεί

το δράμα των απεργών και του θυμίζει τις αρνητικές συνέπειες για την κρατική οικονομία στην περίπτωση που τα μεταλλεία αναστείλουν τις εργασίες τους. Ο ίδιος έσκυβε με αγάπη σε κάθε προσωπικό πρόβλημα μελών του ποιμνίου του, βρισκόταν κοντά στους φτωχούς, τους άστεγους, τους αδικημένους, γιατί πίστευε ότι η κοινωνική συνοχή και ευταξία επιτυγχάνεται με την ηρεμία και την κοινωνική γαλήνη. Το αυτό έπραττε και ο Ιωάννης Χρυσόστομος στην Αντιόχεια και την Κωνσταντινούπολη έπειτα.

Οι Τρεις Ιεράρχες είχαν προωθημένες, για την εποχή τους, απόψεις και μπορούν να θεωρηθούν ως πρόδρομοι μεγάλων θεωρητικών της πολιτικής, της κοινωνιολογίας, της φιλοσοφίας κ.λπ. των δύο τελευταίων αιώνων αναφορικά με τον πλούτο, την πτώχεια, την κοινωνική δικαιοσύνη. Ο Μ. Βασίλειος δήλωνε ότι ο πλούτος είναι μέσο ζωής και όχι αυτοσκοπός. Στην τελευταία αυτή περίπτωση ο πλούτος καθίσταται επικίνδυνος για τον κατέχοντα, αλλά πιο επικίνδυνος για τους συνανθρώπους του, εφόσον ο κατέχων αισθάνεται κυρίαρχος επί των άλλων. Ο αυτός Ιεράρχης κατέκρινε τους πλούσιους που έδειχναν αδιαφορία για τα προβλήματα των άλλων, τους κατέκρινε διότι τους θεωρούσε υπαιτίους των κοινωνικών ταραχών και των πολέμων. Πολύ φυσικό: οι πλούσιοι εκμεταλλεύονται τους πτωχούς, για να αποκτήσουν περισσότερα, ενώ οι πτωχοί ακονίζουν τα ξίφη τους για να αφαιρέσουν τα αγαθά των πλουσίων και να τα απολαύσουν αυτοί. Κατά τον Μ. Βασίλειο και ο εκμεταλλευτής πλούσιος και ο επαναστάτης πτωχός βρίσκονται στο ίδιο επίπεδο πνευματικότητος και είναι και οι δύο άδικοι. Ο πλούτος, κατά τον Ιεράρχη, προορίζεται για την υλική ευημερία όλων των τάξεων, ανήκει σε όλους, γι’ αυτό οι κατέχοντες οφείλουν να αισθάνονται ως διαχειριστές του και, επομένως, πρέπει να είναι χρηστοί και τίμιοι, άρα έντιμοι διαχειριστές των αγαθών του Θεού.

Ο Μ. Βασίλειος κατέκρινε ως ηθική διαστροφή την απόκρυψη των αγαθών, την κερδοσκοπία, την τοκογλυφία και εν γένει κάθε διάθεση αποκτήσεως αγαθών με αθέμιτα μέσα: όπως είναι η ψευδορκία, η επιορκία, η πλαστογραφία κ.α. Ο πλούτος φέρει μίση και πολέμους, εφόσον αυτός επιδιώκεται με άνομα μέσα, ακόμη και αιτία αδελφοκτονιών γίνεται, γράφει, κοντά στα άλλα, στο έργο του *Περί πλούτου και πτωχείας*, όπου και πολλές σκέψεις του επί του προκειμένου. Σε άλλες ομιλίες του ο Μ. Βασίλειος στηλίτευε τους τοκογλύφους ως αντικοινωνικό φαινόμενο, ως γεννήματα εχιδνών: ο τόκος, κατ’ αυτόν, είναι αλλόκοτο θηρίο, γιατί όπως όταν οι οχιές γεννώμενες κατατρώγουν την κοιλία της μάνας τους, έτσι και ο τόκος τον ιστό της κοινωνίας. Ο οφειλέτης είναι ένα δυστυχισμένο πλάσμα, που μοιάζει με πυγμάχο που προσπαθεί να αποφύγει τα κτυπήματα του αντιπάλου του, που, βεβαίως, είναι ο άνομος πιστωτής του. Ο δυστυχής κρύβεται παντού, κρύβει το κεφάλι του, καλύπτεται πίσω από τις κολώνες για να μη τον εύρουν οι δανειστές του. Οι οφειλέτες είναι εκείνοι οι συνάνθρωποί μας που απήλαυσαν πλούτη στα όνειρά τους, αλλά στην πραγματικότητα

υπεραπήλαυσαν την δυστυχία.

Πόσον, άραγε, είναι επίκαιρα τα μηνύματα της εποχής εκείνης στην δική μας!

Αλλού, πάλιν, ο Μ. Βασίλειος γράφει ειρωνικώς για τις γυναίκες εκείνες που θυσιάζουν τα πάντα προκειμένου να αποκτήσουν χρυσά κοσμήματα και να στολίσουν με αυταρέσκεια και με ματαιοδοξία όλο το σώμα τους. Και κάπου, μάλιστα, σαρκάζει: ευχαριστιούνται πολλές γυναίκες να είναι αλυσσοδεμένες, αρκεί οι αλυσσίδες να είναι χρυσές!

Μέ ένα, πάντως, λόγο οι Τρεις Ιεράρχες, και ιδιαιτέρως ο Μ. Βασίλειος, κατόρθωσαν με το χριστιανικό κήρυγμά τους να βελτιώσουν πολλά αρνητικά φαινόμενα της εποχής τους και πέτυχαν σημαντική βελτίωση της κοινωνικής διαβιώσεως. Στις τοπικές πατρίδες τους, για παράδειγμα, πέτυχαν με το κήρυγμά τους να πείσουν τους πλουσίους να ανοίξουν τις αποθήκες τους για να τραφούν οι πεινώντες. Ο Μ. Βασίλειος, άλλωστε, έδωσε το παράδειγμα με την διάθεση της όχι ευκαταφρόνητης περιουσίας του στους πτωχούς, με την ίδρυση της περιώνυμης *Βασιλειάδος*.

Η σχέση των δύο φύλων καθορίζεται από τον Μ. Βασίλειο με βάση την αρχή της ισοτιμίας και του αμοιβαίου σεβασμού. Το ίδιο ισχύει, αυτονόητα, και στην συζυγική σχέση, αφού για τον άνδρα δεν υπάρχει πιο οικείο από την σύζυγό του, εφόσον προέρχεται από την σάρκα του. Αλλού, *Εις την μάρτυρα Ιουλίτταν* , φαίνεται να εξαίρει τον δυναμισμό του ανδρός, ωστόσο θεωρεί ότι οι γυναίκες έχουν ηθικά και ψυχικά αποθέματα μεγαλύτερα. Στην σχέση του ζεύγους βλέπει την υποταγή και την αγάπη. Η χριστιανική αγάπη, κατ’ αυτόν, περιέχει και υποταγή, η οποία, πάλιν, ως χριστιανική, περιέχει άφθονη την αγάπη. Άλλωστε και οι δύο αυτές έννοιες, εν υποταγή θεώμενες, συμβαδίζουν στην ζωή του Χριστιανού.

Σε λόγους και επιστολές των Τριών Ιεραρχών, ιδιαιτέρως του Μ. Βασιλείου, γίνεται λόγος για την ανατροφή των παιδιών, που πρέπει να μεγαλώνουν στην μητρική αγκάλη, με υγιεινή διατροφή, στοργή και αγάπη, με νανουρίσματα και, έπειτα, με διηγήσεις χαρούμενες. Κύρια στόχευση των γονέων η διδασκαλία της ευσεβείας και, φυσικά, η προβολή των αρετών, με τις οποίες οφείλει να κοσμείται ο άνθρωπος. Η διδασκαλία αυτή πρέπει να αρχίσει ενόσω ο άνθρωπος είναι νέος με εύπλαστο χαρακτήρα και είναι δεκτικές οι επιρροές και συμβουλές των μεγάλων. Από την άλλη, οι γονείς οφείλουν να είναι ήρεμοι, γενναιόδωροι και με κατανόηση έναντι των προβλημάτων των τέκνων τους, να ενδιαφέρονται για την πρόοδό τους και την προκοπή τους και να αντιμετωπίζουν με νηφαλιότητα κάθε δυσκολία, δίδοντας, με τον βίο τους, το παράδειγμα σε αυτά.

Η καλώς εννοούμενη ψυχαγωγία απασχόλησε, επίσης, τον Μ. Βασίλειο, ο οποίος, μολονότι ήταν τύπος ασκητικός, φαίνεται ότι δεν ήταν καθόλου αρνητικός στις

απολαύσεις του κόσμου, υπό την προϋπόθεση, βεβαίως, ότι αυτές θα ήσαν σεμνές και θα είχαν επαγωγικό και ψυχαγωγικό χαρακτήρα. Καυτηρίαζε, ωσαύτως, την συνεχή αναζήτηση απολαύσεων από τους πλουσίους, που, κατ' αυτόν, σήμαινε σαφή αδυναμία πληρώσεως των επιθυμιών τους, μολονότι ήσαν πλούσιοι. Ήταν, ακόμη, κατά της πολυτελείας, που την συνέδεε με την επίδειξη και την ματαιοδοξία, που θεωρούσε αντικοινωνικά φαινόμενα, και η οποία πολυτέλεια, οδηγούσε στον πληθωρισμό με την χρηματική σπατάλη που αυτή απαιτεί. Ήταν, και είναι, αυτονόητο ότι την διάθεση και επιθυμία των πλουσίων για την πολυτέλεια πληρώνουν, ως συνήθως, πάντοτε οι πτωχοί. Το ίδιο αυστηροί ήσαν οι Τρεις Ιεράρχες σε εκείνες τις διασκεδάσεις που συνέχιζαν δημοσίως τα υπολείμματα των ειδωλολατρών στην αυτοκρατορία. Θεωρούσε, ωστόσο, χρήσιμο για την εκπαίδευση των νέων το θέατρο. Ας μη λησμονούμε την κλασσική παιδεία τους.

Αλλά και για την οικολογία είχαν άποψη οι τιμώμενοι Τρεις Ιεράρχες και συνιστούσαν στους συμπολίτες τους, να αγαπούν τα δέντρα, τους ποταμούς, τα όρη, τα άνθη, τα ζώα, καθώς θεωρούσαν την κτίση όλη έργο της βουλής και της δημιουργικής ενέργειας του Τριαδικού Θεού.

Ο Μ. Βασίλειος συνιστούσε, επίσης, τις κοινωνικές συναναστροφές, τις επισκέψεις σε συγγενείς και φίλους, που συνέτειναν στην σύσφιγξη των σχέσεων, στην ενίσχυση της αγάπης και της αλληλεγγύης.

Αγαπούσαν οι Τρεις Ιεράρχες την μουσική και, ιδιαιτέρως, την εκκλησιαστική, που αποτελούσε συντελεστικό μέσο στην ανάπτυξη καλών χαρακτήρων υπό την προοπτική της παιδείας, της αγωγής, της δημιουργίας. Ο Μ. Βασίλειος πίστευε ότι η ψαλμωδία συμβάλλει στην γαλήνευση της ψυχής, στην καταστολή των ψυχικών διακυμάνσεων, στην ηρεμία των λογισμών, στην ανάπτυξη της φιλίας. Ύστερα, έλεγε, η ψαλμωδία συνέβαλε στην αρτιότερη εμπέδωση του ιερού κηρύγματος.

Προσπάθησα, εν συντομία, να δείξω την επικαιρότητα των απόψεων των Τριών Ιεραρχών και για την σημερινή κοινωνία, αφού δεν έμειναν μακριά από τα σύγχρονά τους προβλήματα, αλλά αντιθέτως, έκαμαν σημαντικές παρεμβάσεις στην κοινωνία τους και στα προβλήματα του καιρού τους, που είναι και του δικού μας καιρού. Το ενδιαφέρον τους δεν ήταν θεωρητικό. Θυμίζουμε την κοινωνική παρέμβαση του Μ. Βασιλείου με την ίδρυση της *Βασιλειάδος*, που για πρώτη φορά στην Ιστορία θεράπευσε ένα σύνολο κοινωνικών αναγκών της πτώχειας, του γήρατος, των ασθενειών, της ορφάνιας. Επρόκειτο για θαύμα η ίδρυση της *Βασιλειάδος*, θαύμα χριστιανικής αγάπης, όπως το χαρακτηρίζει ο συσπουδαστής και φίλος του Γρηγόριος ο Θεολόγος.

Εδώ οφείλουμε να σημειώσουμε ότι αυτή την οργανωμένη κοινωνική πρόνοια δίδαξε και παρέδωσε στα σύγχρονα πολιτισμένα κράτη, μέσω της πολιτειακής

καλύψεως, ο Χριστιανισμός και η Βυζαντινή ελληνική αυτοκρατορία μας. Είδαμε, επίσης, συνοπτικώς, το ενδιαφέρον του Μ. Βασιλείου για την κοινωνική αδικία και τα κοινωνικά προβλήματα. Όλοι μας, λέγει, έχουμε υποχρέωση να ενδιαφερόμεθα για τα κοινά προβλήματα και την διοίκηση του τόπου, αλλά, ταυτοχρόνως, επεσήμανε ότι η ορθή διακυβέρνηση πετυχαίνται με την ηθική και πνευματική καλλιέργεια του ανθρώπου, με την εξημέρωση και την κοινωνικοποίησή του, μακριά και πέρα από τους εγωισμούς και τα συμφέροντα, ατομικά ή συλλογικά, που καταλήγουν σε βάρος του κοινωνικού συνόλου. Δυστυχώς, έχουμε τέτοια παραδείγματα στην σημερινή κακότητα των καιρών, που αδυνατούμε να ξεχωρίσουμε τι ανήκει σε μας και τι στους άλλους. Γι' αυτό οι Τρεις Ιεράρχες συνιστούσαν την μετοχή μας στις κοινές υποθέσεις και ήσαν κατά της αποχής και της αδιαφορίας από αυτές.

Ο Μ. Βασίλειος ζήτησε από τους άρχοντες χρηστή διοίκηση, δικαιοσύνη, κατανόηση των προβλημάτων των πολιτών, κοινωνική ισότητα, ορθολογική διεκδίκηση των δικαιωμάτων εκ μέρους των πολιτών και, οπωσδήποτε, την συνακόλουθη υποχρέωση των αρχόντων για την αποδοχή και λύση των προβλημάτων.

Σήμερα, ημέρα τιμής της μνήμης των Τριών Ιεραρχών, των προστατών των Γραμμάτων και της Εκπαιδεύσεως, καιρός είναι να σκεφθούμε τον λόγο τους ως πρόταση ζωής, και αυτές τις αξίες, που αυτοί δίδαξαν και έδειξαν με το έργο τους.